

49.

Igen tiszta biszta (?) méz van beszédedben
Tiszta, tökéletes, vagy tiszta szívedben,
Valóban haza-fi tellyes életedben,
Álgyon meg az Isten minden tetzésedben.

50.

Tiszta 's bóldog méhnek tiszta maradéka,
Kit meg nem változtat a' világ játéka,
A' Hazának kintse vagy féltő portéka,
Tellyen, mondja minden, Tisztának szándéka.

51.

Az édes Hazának egy kedves magzatja,
Néked hív szívedet Isten igazgatja,
Ki igazat akar szóllani, mondhatja,
Hogy vagy az Hazának mind fia, mind attya.

52.

A' Haza szül téged, te ismét azt szüled,
Haszontalan köztünk a' széket nem üled,
Ha mi ártalmast látsz, okosan kerülöd,
Nem tsal meg egy könnyen elődbe vetett köd.

Jegyzet. Ezt a két alkalmi költeményt a sárospataki főiskolai könyvtári kéziratár 1338. sz. a. őrzött, 1764-ből való, 7 levélből álló, 8r. alakú kéziratáról másoltam le. Sem szerzője, sem leírója nincs megnevezve. Mivel azonban az első költeménynek és a második két első versszakának írása és tintája teljesen megegyezik kéziratárunk 301. és 420. számú köteteinek írásával és tintájával: kétségtelen, hogy e versek leírója *Tóth-Pápai Mihály* ref. lelkész, a ki 1748—1755-ig Tarczalon, 1755—1758-ig Hotykán, 1758—1764-ig Cserépfaluban, 1764—1771-ig pedig Diósgyőrben működött s alchymiával is foglalkozott. (Két ilyen tárgyú keziratot a sárospataki könyvtár őrzi.) E verseket hazafias tendenciájuk s egy pár szép részletük teszik méltókká a kiadásra.

HARSÁNYI ISTVÁN.

DÖBRENTEI PAPIROSSZELETEI.

Döbrentei Gábor napi jegyzeteket, anekdotákat stb. szokott papirosszeletekre irogatni. E papirossokat fia, Lajos, beköttette s gróf Gyulay Lajosnak ajándékozta, a kinek hagyatékából Kuun Géza útján az Erdélyi Múzeumba kerültek. E följegyzések — pillanatnyi elmeszülemények — természetesen nagyon subiectiv természetűek és mindennel, csak elfogulatlansággal nem dicsekedhetnek. Azonban kortörténeti érdekük van s az alábbiak, melyek az Akadémiára vonatkoznak, a Magyar Tud. Akadémia történetéhez is nem érdektelen adalékok.

I. Az Akadémiáról.

(*A' m. t. társaság nagygyűlésében. Sept. 5-d. 1840.*) Levelezőtagok választása előtt kérdezi az elnök. Hányat kíván tehát a' tek. Társaság választani ez uttal?

Többen kiáltanak: Nyolczat.

Döbrentei s' utána megint többek: Hatot.

Bajza, szemébe mosolyg Döbrenteinek, átellenben ülve: Hatot, már ezt én is pártolom.

Kiáltások: Hatot. Nyolczat.

Elnök: Álljanak fel azok, kik hatot akarnak.

Feláll Döbrentei, Jankovich, Schedius, Balog s' többen. Bajza ülve marad, mert Vörösmarty ur se kelt fel.

Döbrentei Bajzához: Miért nem álla fel Kegyed?

Bajza, fél negéddel: Csak! nem volt szükség.

Döbrentei: De következetesnek kell lenni.

Bajza, kevélyen: Én nem tartozom senkinek számadással.

Jankovich: De becsületes ember megtartja szavát.

Bajza elhallgat.

*

(*Dec. 5-d. 1840.*) Jakab István titoknok nálam. Beszélé, hogy midőn fordítását (. . . . opera)¹ adák a' M. Színházban, jelen volt a' m. akadémia logijában. Oda sok tag szokott gyűlni. 'S ekkor mindig ki 's be jártak, csattogtatták a' loge ajtaját, úgy annyira, hogy Bajza is megszólítá Gált, mit jár annyit. Gál felelete nagy fennyen az volt: Hiszen ma úgy is csak opera van, szabad a' járás. — Jakab azóta lón hanyag hozzájuk, azelőtt tartogata néha velük.

*

(*Febr. 16-d. 1844.*) — Eszembe juta, hogy midőn Tököli Sabas hozzám küldé 1842-ben ügyviselőjét előfogati utalványért, elbeszéltetém vele, miből áll alapítványa, a melyet halála után a Rácz Maticának hágy. Elmondá. S:

Én: Hát mint magyar nemes, a magyar Akadémiának semmit sem hágy-e?

Ügyviselő: Megmondom neki e kérdést, s buzdítani fogom.

Siker lett 2000 pengő forint.

Valóban, a magyar hontól elpártolás, midőn német, rác, tót, oláh csak külön saját felekezetéről gondoskodik s magyart elmellőz. Magyar király adta-e neki magyar korona birtokaiból jószágát, nemességét? vagy rác király, oláh fejedelem, német császár?

*

(*Febr. 28-d. 1844.*) — Eszembe juta gróf Széchenyi Istvánnak velem közlése, a M. Tud. Társaság jelzetéről. Mikor elkészítetté a gróf, 1831-b., Rómában, s kezéhez kapta Bécsben, megmutatta Metternich hg. külminiszternek. Metternich nézi a Minerva csészejéből ivó sasot, s ezt mondja mosolyogva:

»Bedeutet das den oesterreichischen Adler, der Euren Tokayer austrinkt?«

*

¹ Jakab István sok opera szövegét fordította. (Bellini, Mercadante, Halevy egy-egy, Donizetti négy operáját. — L. Szász Károly Emlékbeszédét, 15. l.) Melyikről van itt szó, nem tudhatjuk.

(Febr. 28-d. 1844.) Tegnap beszélé egy látogató budai barátom, hogy Szalay László igen megvetve mondá, midőn Berzsenyi kiadása általam megjelent: »Döbrentei mostani stylusa semmit sem ér.« És ezen Szalay, felelém, akkor meg minden írói léptemet hévvel magasztalá, mikor 1835-ben Bécsbe magam kocsiján felvittem. Sajátszerűség van, szóla, tollamban. Még 1839-ben is mély tiszteleteit jelentgeti. De mikor Czuczor lelépte után tudós társasági segédjegyző törekedett lenni 's Bajza pártjától reméllheté ezt, akkor Szemere Palival együtt kelének ellenem. Azóta semmim sem jó. S folytatám még: Pap Gábor is mind azt hányja, hogy Erdélyi Múzeumi stylusom egyszerűbb, értelmesebb, s meglehet, hogy ellenségeim találhatnak okot belém csimpaszkodhatásra, mert Pap Gábor most is hívem. Csakhogy én meg az ő igen is dicasterialissá lett nézeteit nem az írói nyelvbe hozhatónak nézem, mert a dicasteriumnak igenis közérthető nyelvvvel kell élni, de egy Író meg a maga egyéniségét önti ki s tanulván tanul, így hát ő a nyelvnek mindig felebb fokítója. Mondtam még, hogy mikor a Múzeumot kiadám, csapkodó lángú ifju valék, s naiv gyerek, akkor hát úgy ömlesztém keresetlen a szót, a mint a közbeszédből folyt lelkemen keresztül. És rendes! még is valának akkor is, kik Erdélyben ujítónak csufoltak, mint Szabó Sámuel unitárius Prof. és író. Még rendesebb, hogy most meg Szabó István guszonai cathol. pap Thukydideséhez hasonlítá mai stylusomat értekezésében, melyben az eddigi magyar Írókat jellemzi. Küldé ő ez értekezését a Kisfaludy-Társaságnak, így közlé velem annak egyik tagja, ki részrehajlatlan akar lenni s nekem azt megmondá sub rosa. Dr. Lányi Károly pedig, a Magyarföld egyháztörténetei 1843-beli koszosor írója azt vallá előttem, hogy munkája eléadásához enyémet választá vezérül, miként a Rm. nyelvemlékekhez írt értekezéseimben lelé, mert az magyar tacitusi szellem. Most igaz, sok marad keblemben, mit ki nem írok, hanem kitaláltatni, pótoltatni kívánom.

*

(1844. April 20-d.) Eszembe juta, miként hökkentem meg Gr. Széchenyi Istvánnak elnöki beszédében, melyel a m. académia 1842-beli közgyűlését megnyitá, azon, hogy a szláv és illyr ellentorlást a magyar maga költé nyelve melletti túlbuzgásával. Mert ez nem úgy van.

A gróf, néhány nap mulva ezt kérdé tőlem: Hogy tetszett beszédem. *Feleletem volt:* Sok lelkesség, s való van benne: de az, hogy magyar költötte volna a szláv pattogást, nem úgy van: az már régibb suttomi áskálódás, hanem csak most töre ki jobban, azt kár volt, épen Méltóságodnak mondani, kire majd hivatkoznak, mint Magyar Académia főalapítójára, elnökére.

A gróf erre így: Barátom, ezzel megnyertem az ellenkező német, szláv, illyr pártot, majd országgyűlésen annál inkább hajlanak szavamra, ha a magyar mellett szólók, és ott hévvel.

A gróf e melletti hév szólását még eddig nem olvastam, nem hallottam.

Hjah, a gróf akkor haragudott a Pesti Hirlapra, mint a vezér-
séget markából kivenni látszottra. S a Pesti Hirlap magyar nyelv ótal-
mazásában is aetnáskodott.

Tehát azt is rosszalni kellett?

*

(1844. Octob. 22.) Kis Károly azt beszélé, hogy Szabó István
Homér Odysseájának fordítója a Kisfaludy társasághoz küldött értekezé-
sében, nyelvszövegemet Thukydidesinek mondja.

Vachott Sándor az Életképekben 1844. Octob. nem simá-nak.

Szjah! az irodalom mezején
Kefélek én, kit akarok, kefélem Vachott otrombaságait,
Keféllek,
Kefélsz Te engem,
Kefél ő,
Kefélünk, kefélek, kefélnek.

*

(1844. Nov.) — A Magyar Tudós Társaság heti ülésében indít-
ványozni akarám, hogy a tudós társaság egy hétig vagy egy hónapig
vetessen fel tagjaival kalapjaikra fátyolt Kisfaludy Sándorért.

Schedel halotti beszédet tartta felőle. S azt mondá: a jó öreg
élte vége felé már feledve volt, a versformák változtak, ő csak ifju-
korának embere.

Ugy-e, mondám: Kisfaludy Károly társasága alapítójának így
kelle szólni, hogy Károly legyen nagyobb?

Körülnézék Vörösmarty, Bajzáékra, kik tiszteleti tagsága ellen is
voltak. Nem szólok, gondolám. Elesik indítványom s azzal csak a Tár-
saságon esik gyalázat.

*

(Febr. 18-d. 1845.) Hogy a m. tud. társaság, felállása elején
mingyárt gyűjtött népdalait a Kisfaludy társaságnak általadta, azzal
kötelességén ada tul s becsületén ejte csorbát.

Eszembe juttatá ezt Árvay cikke a Honderű 14-d számában a
menyegző szertartásokról.

*

(Május 20-d. 1848.) Ma nálam volt látogatóban Jászay Pál.

Én. Most sajtószabadsággal nyiltabban adhat elé kegyed mindent
hisztóriai munkája ezutáni köteteiben: A magyar nemzet napjai a
mohácsi vész után.

Ó. Igen. Fogok is.

Én. Részemről eddig is egyenesen szölogaték, vagy legalább oda-
vetém a volt cenzura bokrai közé a históriai igazat, hogy lássa, a kinek
mélyebb esze van.

Ó. Láttam, s annyira, a Régi magyar Nyelvemlékek köteteiben
levő jegyzetei között, hogy szinte meghökkentem rajta.

Én. Barátom, nem nyughattam volna, ha lelkesen érzésem történelmi való elsimítását, a törvényes jogok elferdítését. Nemesis van, a törvényt író annak legyen minisztere, s a kormányokat kérdőre vonja még Isten ítélőszéke, — hivedgetém.

II. Döbrentei és más írók.

(Aug. 9-d. [1839.]) Beszélé Grohmann András, nemzeti Múzeumi Könyvtári szolga Horvát István mellett: Horvát István gazd'asszonya, Fekete Fanni most özvegy. Ura volt frigygyel Imre pécsi kántor. Ezzel életében Fekete Fanni egy asszonynak levágta az orrát, hihetően féltékenységből. Elugrott, keresték, felfogadta Horvát István. Csongrád megye azután tőle kérte, kívánta ki. Az asszony 3 évre volt ítélve tömlöczre. Egyet kiállott, 's atyja sok fizetéseivel szabadította ki. Horvát István, a' börtön után, megint magához vette 's nála ma is. E' miatt is örülmeg Horvát István leánya, ki Hajdinnál, a' Váci Püspök faeladójánál van férjnél Pesten. Horvát István leánya örülését azonban az is okozá, mivel férje ütötte, verte. A' két féle jöve tehát össze.

*

(Szeptemb. 3-d. [1839.]) Guzmics, mit szóltott, mint Haller levelefordítója velem 1823-b. a' pázmándi magányban (velem). Nyilatkozása Laicsák pásztorlevele után az »Egyházi Tárbán.« Annak bírálata. Tud. Gyűjt. 1839. VI-d. kötet.

Mint kívána kerülni minden veszekedést, midőn megindítá e' Tárát. Mit tett a' bakonybeli magánlakás érzelő 's képzelgő emberben. És a' mellen függő aranykereszt, mellyel játszani szeret.

*

(1839. okt. 15.) Ma, látogatásomra jött Miss Pardoe, anyja társágában Budán Lyka háznál a Dunaparton. Az élénk, lelkes leány megfutá szobáim képeit. Veti csillogó kék szemeit Shakspeare képeire 's az Angol más írókéra. Ah, kiált fel, itt én a' külföldön Nemzetem nagy embereinek találkozom árnyékaival. 'S örvend. És én mondom magamban fellobbantva: »Ti pedig a' Magyarról mit sem tudtok, nem tudhattok.« Hozzá pedig: Lássá kegyed, a' lelkesség hatalma sorba járja bé a világot.

*

(Január 2-d. 1841.) Császár Ferencz beszélé ma: hogy Deák Ferencz szalai volt országgyűlési követ tegnap előtt Pesten járttában ezt mondá: Pirulok, hogy Helmecezi Jelenkora képviselője most a' liberalismusnak, annyi piszkost hallottam felőle fősvénységére nézve. 'S nincs kedve embernek kezébe venni csúf nyomtatású, olvashatatlan betűit.

*

(Nov. 2-d. 1844.) A magyar Irodalomban ilyen hangulatu kritikák voltak.

Kopács kritika. Rajnis, Szabó Dávid ellen.

Furfangos kritika. Kazinczy—Kisfaludy Sándor, Horvát Endre, Döbrentei ellen.

Monarchai-despotai kritika. Gr. Széchenyi, Gr. Dessewffy, Kossuth ellen.

Szemtelen kullancs kritika. Bajza.

Poloskás kritika. Vachot-ok.

*

(Sept. 6-d. 1848.) Olvasám Vörösmarti envédelmét Petőfi ellen, Kossuth Hirlapja 58-d. számáb. 1848. sept. 6.

S ezt érzém: Ládd Vörösmarti, hogy kerité náladnál fiatalab nyakadba vétkeidet, cselszövéseiddel, miket Te tettél ármánykodva Berzsenyi, Kisfaludy Sándor ellen a m. t. társaságnál.

Vörösmarti szelid farkas, bárányos róka.

Így jellemzé B. Jósika Miklós is, gr. Gyulai Lajos előtt. Pedig Jósikát Vörösmarti gyakor pártjába huzá. — — —

*

(1850. octob.) Oh Esaiás Esaiás! azaz Budai Esaiás! be félenken írad az Austriai Habsburg ház idejebeli Magyar históriát. Az a szomoru története I. Miksának II-d. köteted III-d. kiadása 155. lapján! És I. Ferdinándnak ütött sátorozásod! És — és — és! Bár kitéró jegyzéseidet szövegedbe olvasztottad volna! Miért nem írad inkább külön a vallási reformáció festéseit! Abban bátrabban tudál szólani. Neked az lett volna jeleseb pályád.

*

(1850. nov. 16-d.) Milassin szfejérvári püspök deákos horvát kobakfejű volt. Fejér György nemzeteszerető magyar.

Fejér kispap korában magyar verset nyujta Milassinnak. A horvát nem igen szívesen fogadta. Deák kellett volna.

Fejér a magyar mellett kardoskodott.

Milassin végre ezzel köszöné meg a m. verset: *Iam ego frangam dominationis vestrae Hungaricum caput.*

Ilyen kobak szedethette el Mátyás kápolnáját lovai istállójához. Tegnap hallám ujra.

Közli: DR. GÁLOS REZSŐ.

ADALÉKOK VERSEGHY FERENCZ ÉLETÉHEZ ÉS KÖLTÉSZETÉHEZ.

A Nemzeti Múzeum levéltárában egy *Magyar Énekek* című, *Quart. Hung. 177* jelzetű kéziratgyűjtemény 44—47. lapján találtam Verseghynek két eddig ismeretlen levelét, amelyek Jankovich Miklós II. gyűjteményéből 1852 jan. 21-én vétel útján kerültek a Múzeumba. A leveleken címzés nincs. Nagyszombatban keltek; az I. 1779 nov. 19-én, a II. 1780 szept. 7-én. Minden valószínűség szerint Kreskay Imre kapta e sorokat,